

BEKTÂŞİLİKTE DÂR KAVRAMI ve HALLÂC-I MANSÛR ETKİSİ*

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin ÖZCAN**

Tasavvufta sufilerin uymak zorunda olduğu bir takım kurallar vardır. Bu kurallar her tarikat için farklı ve kendine özgüdür. Bu tür kurallara genel olarak tasavvuf ıstılahında "âdâb-ı tarikat, erkân, erkânâme, âdâb ve erkân, âdâb-ı sufîyye, mi'yar, mi'yar-ı tarikat, tarikatnâme" vb. gibi isimler verilir. Şiir ve diğer edebi türleri kendi inanç ve düşüncelerini aktarmak için vasıta yapan mutasavvıf şairler kendi tarikatına ait ıstılahları şiirlerinde sıkça kullanmışlardır. Tarikat mensuplarının edebi eserlerini doğru anlayabilmek için âdâb ve erkâna ait kavram ve kuralların bilinmesi gereklidir.

Bu çalışmada Bektâşilikte kendine özgü bir anlamı olan dâr kavramını açarak bu kavramın ve telmih ettiği Hallâc-ı Mansûr'un Bektâşî şairleri üzerinde etkisini, şiirlerde bu kavram ve kişinin nasıl kullanıldığını örneklerle göstermeye çalışacağız.

Dâr, Farsça ağaç anlamındadır. Terim olarak Hallâc-ı Mansûr'un asıldığı direk anlamında dârağacını temsilen kullanılır. Tasavvufta, Bektâşilik ıstılahları arasında geçer. Muhibbin can feda etmek üzere meydana ikrar verdiği yerin adıdır. Meydanın tam orta yerine dâr denir. Biat ve tarikat telkini gibi merasimler burada icra olunur.¹

Tarikata giren kişi, okunan tercemandan sonra ayin-i cemde bulunanların razılığıyla kabul edilir. Bey'atini tazeleyen can da gene dâr'da okuduğu tercemandan ve kardeşlerinin razılığında sonra babaya gidip arakiyyesini² yahut tacını teslim eder ve tekbirletir.³

Dâr: Ağaç, sırık (darağacı: idam sehpa).Tasavvufta fenâ makamı, canı feda etme sözünün verildiği meydan. Bektâşilikte bu meydana gelen bir derviş için okunan şu ifadeye tercemân-ı dâr denir: "Allah, Allah! Elim erde, özüm dârda, yüzüm yerde, erenlerin Dâr-ı Mansûr'unda, Muhammed Ali divanında, Hakk'ın huzurunda canım kurban, tenim terceman, fakirin elimden dilimden incinmiş can karındaş var ise dile gelsin, Allah eyvallah hû dost!⁴

Bektâşilikte dâr ile ilgili bir takım terimler vardır. Bunlardan bazıları şunlardır: "Tarîkâtla ilgili törenlerin yapıldığı meydan ya da meydan odasının orta yerine dâr-ı Mansûr denir. Üyelerini tekke büyüklerinin oluşturduğu cem mahkemesinde suç işleyen hatalı görülen

* Bu çalışma Folklor/Edebiyat Dergisi'nde (Cilt: VIII, Sayı: 29 Yıl: 2002) yayınlanmıştır.

** Fatih Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

¹ Ethem CEBECİOĞLU: Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü, Ankara 1997, s. 206.

² Başa giyilen dövme yün keçeden yapılan beyaz yahut kahverengi başlık.

³ Abdülbaki GÖLPINARLI: Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri, İstanbul 1977, s. 83.

⁴ Süleyman ULUDAĞ: Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, İstanbul 1995, s. 134- 135.

tarîkât üyesini meydan ya da meydan odasına çağırarak sorgulamak, yargılamak ve gerekirse ceza verme işine dâra çekmek denir. Cemaatin ve dedenin önünde canını yol uğruna vermeye hazır olduğunu bildirmek için niyaz ederek meydanın ya da meydan odasının ortasına gelerek ayaklar mühürlenmiş kollar göğüste çapraz, baş öne eğik şekilde durmaya dâra durmak denir. Hakk'a yürüyen muhib, derviş, baba ya da dedebaba için, göçüşünün yedinci ya da kırkinci günü yapılan törene Dârdan indirme erkânı denir. Yüzüstü yere kapanma duruşuyla temsil edilen Fazlullahi Hurûfî gibi yol uğruna başı boyundan kestirmeyi göze alma Dâr-ı Fazlî olarak ifade edilir. Ayak mühürleme duruşuyla temsil edilen İmam Hüseyin gibi yol uğruna canını vermeye hazır olma Dâr-ı Hüseyin şeklinde ifade edilir. Dâr-ı Mansûr ifadesi aynı zamanda Hallâc-ı Mansûr gibi yol uğruna ölümü göze alma, asılmaya hazır olma demektir. Dâr-ı Nesîmî söyleyişiyle de Nesîmî gibi yol uğruna gerekirse derisinin yüzülmesini göze almaktır. Bu anlayış diz üstü duruşuyla temsil edilir.⁵ Dâr'ul-Eman; sığınılacak yer, emniyet yurdu anlamındadır. Bektâşilikte tarikata gireceklerin ikrar verdikleri yerdir. Tarikat mensuplarından birisi suç işlese yine burada itiraf ederdi. Bazen suçluların yahut başkasının şerrinden korkanların ibadethane yahut rütbeli kişilerin evine dairesine sığındıkları da olurdu. O zaman böyle yerler için de dâr'ul-eman tabiri kullanılırdı.⁶

Bektâşilerin âdâb ve erkânında dört çeşit dâr olduğu ve bunların dâr-ı Mansûr, dâr-ı Fazlî, dâr-ı Nesîmî ve dâr-ı Fatîma olduğu belirtilmiş ve bu dârlar şu şekilde açıklanmıştır:

"Evvel dâr-ı Mansûr; dâra asılır gibi doğru pîr nazarına durup elini sallandırıp berdâr olmaktadır. Dâr-ı Fazlî; aşk ola, dedikte secdeye varmaktır. Zira Hazreti Fazlî'yı yüzü üstüne bıçağa bıraktılar. Fazlî gibi hançer ciğerimde demektir. Doğrulup oturduğu vakit dâr-ı Nesîmî olur. Nesîmî gibi postum yüzdürdüm demektir. Bir sûfi sıdk ile dâra dursa bu dört dârın pîri ol mü'mine şefaât eder. Dâr-ı Fatîma; ayağının birbirinin üstüne koymak. İmam Hüseyin'den kaldı. Bir gün İmam Hasan ile Hüseyin dururken Sultan-ı enbiyâ hazretleri bir su istedi. İmam Hüseyin çabuk idi. Davranınca sol ayağının mübarek parmağı taşa vurup kanadı. Efendimize su verince haya ettiğinden dolayı sağ ayağını sol ayağının üstüne koydu. İmdi bir mü'min gelip de pîr nazarına geçtiği zaman pir olan aşk ola diye. Talip Fazlî dârına ine. Pir diye ki: "Ey talip cesedine can verdi. Kalbine iman verdi. Söylenmeye dil verdi. Tutmağa el verdi. Ne gördün ne işittin. Aldığın var ise ver. Ağlattığın var ise güldür. Döktüğün var ise doldur. Yıktığın var ise kaldır" diye. Eğer ol talipte kul hakkı yok ise Hakk'ın emrinden farzından peygamberin sünnetinden Hazreti Ali tarikatından sual ede. Ol talib saklamayıp günahını ele

⁵ Esat KORKMAZ: Ansiklopedik Alevilik Bektaşılık Terimleri Sözlüğü, İstanbul 1994, s. 88.

⁶ İskender PALA: Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Ankara 1995, s. 132.

vere. Pir dahi ol talibin günahını her ne ile temiz olursa meşayihin kavlince göre. Eğer talip günahını saklarsa tarikat-ı Aliye kizbetmiş olur. Yol haini, iman uğrusu olur. Tarikat ona helal olmaz..."⁷

Dârda okunan bu tür dualara dâr gülbengi ya da dâr tercemanı denilmektedir. Bu duaların muhtevası tarikat mensuplarının tarikata bağlılığını teyit eden ve onlara yapılan nasihat ve telkinlerden oluşur:

Dâr Gülbengi

Allah, Allah, Allah...Geldiğiniz yoldan durduğunuz dârdan çağırdığınız pirden şefaât gösteresiniz, göresiniz. Cenab-ı Hak Hünkâr Hacı Bektaş Veli Sultan ikrarınızda ber karar eyleye. Hünkâr Hacı Bektaş Veli Sultan, Allah'a kul, Muhammed'e ümmete, Ali'ye talip eyleye. Bu yoldan bu dârdan bu pirden ayırmaya. Ceddi cemâlim yaramaza uğursuza pîrsiz e düş getirmeye. Şeytanın şerrinden, gafil kazâdan görünmez beladan koruya. Cenab-ı Hak hayırlı evlad, hayırlı devlet gökten hayırlı rahmet, yerden hayırlı bereket nasip eyleye. Dârınız niyazınız kabul ola. Gerçeğin demine hû.

Bir başka Dâr gülbengi şu şekildedir: Bismi Şah. Hamdulillah kim men oldum bende-i has Huda. Can-ı dilden aşk ile hem çeker âl-i abâ. Râh-ı zulmetten çıkıp doğru yola bastım kadem. Hâb-ı gafletten uyandım can gözüm kıldım küşâ. On iki imam bendesiyem, men gürûh-ı nâciyem. Yetmişiki fırkadan oldum beri, dahi cüda. Mezhebim hak Ca'ferîdir gayrilerden el yudum. Pirim üstadım Hacı Bektaş, Kutbu'l-Evliyâ. Hak deyip bel bağladım, ikrar verip erenlere. Mürşidim oldu Muhammed, rehberimdir Murtaza. Ber cemâli Muhammed, Kemal-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin Ali râ bülende salavat. Erenlerden haklı hayırlı hizmet, şey'en lillah, Allah, eyvallah.⁸

Bektâşi Tarikatına ait Âdâb Erkân ve Ayinler Mecmuası'nda yer alan Tercüman-ı Dâr-ı Mansûr şu şekildedir:

Ağrıtmış acınmış kardeş var ise meydan-ı muhabbetde yüzüm yerde özüm dârda erenlerin dâr-ı Mansûr'unda er Hak divanında meydan erenlerde benim hakkı olan olan kardeş kandığı yerden hakkını talep etsün. Tarikata boyun germek hatadır. Erenler menzili teslim-i rızadır. Olduysa dilimden ya elimden her ne geldiyse dilim yahut elim kesmek revadır, eyvallah.⁹

⁷ Adil Ali ATALAY: İmam Cafer Sadık Buyruğu, İstanbul 1996, s. 71-72.

⁸ Mehmet KIZILGÖZ: Gülbenk Alevîlikte Dua, Ankara 1997, s. 35.

⁹ Sırrî Rıfâî ALEVÎ, Şeyh Ahmed BEDREDDİN: Bektâşi Tarikatına Ait Usul Âdâb ve Ayinler Mecmuası, Süleymaniye Kütüphanesi, Varak 18b-19a .

Bektâşî şiiirlerinde dâr kavramı sıkça kullanılmıştır. Tasavvufta sufînin ilerlemesine engel olan günahlarıdır. Bektâşî sufîsi dârda bir anlamda günahlarının muhasebesini yapar. Tarikata ve tarikat ulularına bağılılığını yeniler. Bektâşî tarikatının pîri olan Hacı Bektaş Veli'den de manevi ilerleme için yardım istenir.

Gece gündüz hayalinle dönerim
Bir gece rüyama gir Hacı Bektaş
Günahkârım günahımdan bezerim
Özüm dâra çektim gör Hacı Bektaş
Kul Himmet¹⁰

Benzer bir söyleyişte Şâhî, vecd içersinde tarikata bağılılığını ifade eder:

Özüm dârda yüzüm yerde durmuşum
Muhammed Ali'ye ikrâr vermişim
"Sekahüm" hamrini anda görmüşüm
İçip kana kana mestâne geldim
Şâhî¹¹

Derviş Mehmed gerçek dârın özde çekilen dâr olduğunu vurgular:

Ey gönül sıdk ile çağır Bârî'ye
Mümin olan Hak katara düzüle
Gerçek âşık özde çeker dârıya
Yürek büryan olup ciğer ezile
Derviş Mehmed¹²

Dâr mürşit huzurunda ve onun yönetiminde yapılır. Sufîye yol gösteren mürşittir. Ona manevi yolculuğunda karşılaştığı sıkıntıları halletmede rehberlik eder:

Varub bir kâmilin dârına durmak
Sual edüb cümle müşkilin sormak
Arşın eteğinde var idi ırmak
Daim akub çağlar seli nerdolur
Kasım Dede¹³

Yüz bin matah gelir satılmak için

¹⁰ Turgut KOCA: Bektâşî Nefesleri ve Şairleri, İstanbul 1984, s. 185.

¹¹ Ali YILDIRIM: Alevî Bektâşî Deyişleri, Ankara 1995, s. 265.

¹² İsmail ÖZMEN: Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi, Ankara 1995, C. 3, s. 414.

¹³ İsmail ÖZMEN: a.g.e., C. 3, s. 279.

Dükkanlar kurulmuş şara vardın mı

Müşteri var anda arttırmak için

Mürşid huzuruna dâra vardın mı

Virdî Dervîş¹⁴

Bektâşîye tarikat yolunda başta Hazreti Ali (şâh-ı merdan =yiğitlerin şahı) olmak üzere manevi yardım (himmet) ederler. Dâr bir anlamda Hakk'ın dîvânıdır, kutsal bir meclistir:

Hak dîvâna duran iner mi dârdan

Cehdeyle cesedin kurtaran nardan

Ona kılavuzdur ol Şâh-ı merdân

Şahın didârını gören eyvallah

Âşıkî¹⁵

Yaygın olan bir benzetme de Bektâşîlerin kendini bir aşk kahramanı ve şehidi olan Hallâc-ı Mansûr'a benzetmeleridir. Hallâc-ı Mansûr M. 857 yılında İran'da doğmuş, bir çok ilim tahsil ettikten sonra riyazete çekilmiş "ene'l-Hak" dediği için ölüme mahkum olmuş, M. 922 yılında da idam edilmiştir.

Hallâc-ı Mansûr hayatı ve fikirleriyle bir çok insanı tesiri altında bırakmıştır. O tasavvuf erbabı şahsında en büyük ilâhî aşk kurbanı olarak görülmüştür. Dâr, Berdâr, Ene'l-Hak terimleriyle telmihlerde ve benzetmelerde bulunulmuştur. Bu durum bilhassa Anadolu Türk edebiyatında sıkça görülmektedir. Bektâşî şiirlerinde de Hallâc-ı Mansûr, asırlarca bu anlayışla zamanımıza kadar yüceltmeye devam etmiştir. Türk Edebiyatında Hallâc-ı Mansûr'un başından geçenleri anlatan "*Mansûrnâme*" adlı manzum menâkıp-nâmeler yazılmıştır.¹⁶ Mansûrnâme, Hallâc-ı Mansûr'un hayatını ve kerametlerini işleyen mesnevi nazım şekliyle yazılan tahkiyevi bir türdür. Din büyükleri etrafında meydana getirilen menakıpnâmelere benzemektedir.¹⁷

Bazen dâr-ı Mansûr terkibiyle fenafillah makamı kastedilmektedir:

Girelim Ali nuruna

Duralım Mansûr dârına

Küfrümüz iman yerine

Sayamazsın demedim mi

¹⁴ İsmail ÖZMEN: a.g.e., C. 3, s. 401.

¹⁵ İsmail ÖZMEN: a.g.e., C. 4, s. 62.

¹⁶ Hüseyin ÖZCAN: Hallâc-ı Mansûr ve Mansûrnâme, Gazi Üniversitesi, GEF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yayınlanmamış Lisans Tezi (Danışman: Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL), Ankara 1988, s. 13.

¹⁷ Abdurrahman GÜZEL: Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı, Ankara 2000, s. 603.

Pir Sultan Abdâl¹⁸

Hakikât abdestin birden aldılar
Mürşidin emrine belî dediler
Dâr-ı Mansûr olup şunda durdular
Talib-i Hak olup meydana geldim
Kul Şükrü¹⁹

Bektâşîlere göre de Hallâc-ı Mansûr aşkı uğruna öldürülmüş bir aşk şehididir. Bektâşîlikte dâr-ı Mansûr söyleyişi tekkeye bağlanmanın, tarîkât uğruna cânını feda etmenin bir simgesi olarak algılanır.²⁰

Yüce gördü şehitliğin yolunu
Mansûr gibi kabul kıldı dârını
Kokladı elmayı verdi serini
Hırkasını asılı koydu orada
İsmail²¹

Bu idi gönlümün andı
Aşk imiş aşğın fendi
Taktım boynuma kemendi
Mansûr gibi dâra geldim
Sadık Baba²²

Bektâşîler Allah'a olan yakınlıkları ile meşhur Hz.Yusuf, Hz. Mûsa ve Hz. İsa peygamberlerle de kendilerini özdeşirirler. Onların başına gelen olaylara telmihlerde bulunurlar. Burada îma edilen asıl mana bu kişilerden çok onların temsil ettikleri makamlardır. Sufî onların geçtiği makamlardan, yollardan geçerek ilahi aşka ulaşacaktır:

Mansûr ile varıp dâra çekildim
Yusuf'la kul olup bile satıldım
Şamda İsa ile göğe çekildim
Mûsa ile dahi Tur'dan gelirim
Nesîmî²³

¹⁸ Asım BEZİRCİ: Pir Sultan, İstanbul 1995, s. 188.

¹⁹ İsmail ÖZMEN: a.g.e., C. 3, s. 302.

²⁰ Esat KORKMAZ: a.g.e., 89.

²¹ Sadeddin Nüzhet ERGUN: Bektâşî Edebiyatı Antolojisi, İstanbul 1955, s. 61.

²² İsmail ÖZMEN: a.g.e., C. 3, s. 356.

²³ Turgut KOCA: a.g.e., s. 9.

Bektâşî şairleri Hallâc-ı Mansûr'u bir aşk kahramanı olarak görürler ve ona benzemek isterler.Hallâc-ı Mansur'un öldürülmesine sebep olan “ene'l-Hak” (Ben Hakk'ım) ifadesidir. Hallâc-ı Mansûr'un vecd halinde söylediği bu söz mutasavvıflarca sık sık iktibas edilir. Sözün zahiri ve batını anlamı mutasavvıflarca çeşitli şekillerde yorumlanır. Her şeyde olduğu gibi kalpte de kabiliyet mikdarınca tecelli eden Hak Teâlâ'dır. “Ene'l-Hak” sözünü her yönden değil özellikle bu açıdan düşünmek gerekir. Cenab-ı Hak kulunun işiten kulağı gören gözü ve konuşan dilidir. Bu sırrı bilmeyenler “Ene'l-Hak” sözünü mahluka ait zannettiler...Bir kısım ulema zat-ı mutlak olan Hak Teâlâ'nın benlikle sınırlandırıldığını düşünerek bu sırrın ifşa edilmesini uygun görmezler. Bu sözü söyleyenleri ehli tahassür kabul eder.²⁴

Bir görüşe göre, Hallâc-ı Mansûr “ene'l-Hak” derken haklıdır. Dârın aslı insanı Haktan gelen bir varlık olarak kabul edip müşriklikten kurtaran ve kişinin kendisini ene'l-batıl (Ben batılım) diyerek inkar etmesidir. Bektâşî şairleri de bir çok şiirlerde “ene'l-Hak” sözünü kullanarak Hallâc-ı Mansûr'a telmihte bulunmuşlardır. Onu ve benzeri sufîleri gerçek aşıklar olarak niteleyerek kendilerini onlarla özdeşleştirmişlerdir:

Mansûr gibi gelip ene'l-Hak deyip
Abdurrezzak gibi gök donlar giyip
Nesîmî gibi derini yüzdürüp
Gerçek âşık olup durabilirsen
Kul Adil²⁵

Kokusu gelüptür aşkın ilinden
Aslı Muhammed'in alnı terinden
Çahardeh ma'sum-ı pâkler zarından
Mansûr tek enel-Hak dârına düştüm
Noksanî²⁶

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi Hallac-ı Mansûr'la kestedilen onun makamıdır. Bu makamı (fenâfillah) elde eden sufî için ölüm bir terhis tezkeresi hükmündedir. Bu aşamada ona yapılan eziyetlerin de bir anlamı yoktur:

Çünkü ben yâr ile yârim Mansûr oldum dikin dârım

²⁴ Ömür CEYLAN: Tasavvûfî Şiir Şerhleri, İstanbul 2000, s. 193.

²⁵ Sadeddin Nüzhet ERGUN: a.g.e., s, 199.

²⁶ İsmail ÖZMEN: a.g.e., C. 3, s. 228.

Nesîmî'yim yüzün derim assı ziyan olmaz bana

Seyyid Nizamoğlu²⁷

Bektâşîlik genel olarak sözlü kültürle nesillerden nesillere aktarılmış bir anlayıştır. Sözlü kültürle gelişen sonradan yazıya geçirilen velayetnameler ve Hacı Bektaş Velî'ye ait olduğu ifade edilen eserler dışında Bektâşîlik hakkında sağlam kaynaklara sahip değiliz. Bektâşîlik konusunda bize bilgi verebilecek en zengin kaynak asırlarca bu düşünceye mensup şairler tarafından söylenen şiirlerdir.

Çoğunlukla saz eşliğinde okunan ve tarikatın âdâb ve erkânına ait kavramların sıkça işlendiği bu şiirler Bektâşîliği kitlelere ulaştırmada aktif rol oynamıştır. Bektâşî şairleri yüzyıllar boyu yazdıkları deyiş ve nefeslerle bu anlayışı canlı tutmasını bilmişlerdir. Yazılı kaynakların azlığı da gözönünde bulundurulursa Bektâşî şiirlerinin Bektâşîlik açısından önemi öne çıkmaktadır. Tarikatla ilgili âdâb ve erkân mecmualarından elde edilen kavramların şiirlerdeki kullanımıyla açıklanması anlaşılması daha isabetli olacaktır. Böylece kavramın salt anlamı dışında Bektâşî şairinin dünyasında nasıl algılandığı da bu şekilde ortaya çıkarılacaktır. Sonuçta Bektâşînin dünyası ve Bektâşîliğinin terminolojisi tespit edilecek Bektâşîliğin kültür ve edebiyatımız içindeki yeri daha da belirginleşecektir.

---

²⁷ İsmail ÖZMEN: a.g.e., C. 2, s. 497.

KAYNAKÇA:

ATALAY, Adil Ali(1996), İmam Cafer Sadık Buyruğu, İstanbul.

BEZİRCİ, Asım (1995), Pir Sultan, İstanbul.

CEBECİOĞLU, Ethem(1997), Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü, Ankara.

CEYLAN, Ömür(2000), Tasavvûfî Şiir Şerhleri, İstanbul.

ERGUN, Sadeddin Nüzhet(1955), Bektâşî Edebiyatı Antolojisi, İstanbul.

GÖLPINARLI, Abdalbaki(1977), Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri, İstanbul

GÜZEL, Abdurrahman(2000), Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı, Ankara.

Sırrî Rıfâ ALEVÎ, Şeyh Ahmed BEDREDDÎN :Bektâşî Tarikatına Ait Usul Âdâb Âyinler Mecmuası H. 1284 (1867) Süleymaniye Kütüphanesi.

KIZILGÖZ, Mehmet(KIZILGÖZ), Gülbenk Alevîlikte Dua, Ankara.

KOCA, Turgut(1984), Bektâşî Nefesleri ve Şairleri, İstanbul.

KORKMAZ, Esat(1994), Ansiklopedik Alevilik Bektaşilik Terimleri Sözlüğü, İstanbul.

ÖZCAN, Hüseyin: Hallâc-ı Mansûr ve Mansûrnâme, Gazi Üniversitesi, GEF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yayımlanmamış Lisans Tezi (Danışman: Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL), Ankara 1988.

ÖZMEN, İsmail(1995), Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi, Ankara, C. 1, 2, 3, 4, 5.

PALA, İskender(1995), Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Ankara.

ULUDAĞ, Süleyman(1995), Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, İstanbul.

YILDIRIM, Ali(1995), Alevî Bektâşî Deyişleri, Ankara.

